**9. Ainekava "Ettevõtlik ennastjuhtiv õppija"**

Ennastjuhtiva õppija tund võimaldab õpilastel kujuneda emotsionaalselt intelligentseteks ja sotsiaalselt aktiivseteks ühiskonna liikmeteks, kes oskavad rakendades sobivaid õpistrateegiaid ning metakognitiivseid oskusi tõhusalt ja tulemuslikult õppida, enda tulemusi analüüsida ning sellest tulenevalt teha otsuseid edasiseks arenguks.

Ennastjuhtiva õppija õppeaine on 2.-6. õpigrupis. 1.õpigrupis toetatakse ettevõtlikkus- ja digipädevuste, sotsiaal- emotsionaalsete ja õpioskuste kujunemist üldpädevuste raames. Õpitulemused, õppesisu ja tegevused on jaotatud õppeaastati ja on sellest tulenevalt ka erinevate rõhuasetustega. I kooliastmes on fookus õpilase minal. Lähtutakse emotsionaalse intelligentsuse teooriast ja tegutsetakse selle alusel iseenda paremini tundma õppimisega. II kooliastmes on kesksel kohal sotsiaalsed oskused ehk mina grupis, õpistrateegiad (https://www.tlu.ee/opmat/eope/Oppimine_ekursusel_IVA/opistrateegiad/pistrateegiad.html), emotsioonide haldamine, teadlik suhtlemine, eneseanalüüs ning ettevõtlikkus. Ennastjuhtiva õppija tund pakub õpilasele ka iganädalase võimaluse seada endale eesmärke ja neid analüüsida.

Ettevõtlusõppe üldine eesmärk on toetada õppijate ettevõtlikkuse arengut ja nende jätkuvat toimetulekut töös, sh ettevõtluses, ja igapäevaelus. Sellest lähtuvalt on ettevõtlusõppel täita kaks ülesannet: 1) toetada loovate ning ettevõtlike inimeste arengut ühiskonnas ja 2) kujundada õppijate ettevõtlusalaseid hoiakuid ning arendada süsteemselt ettevõtlusalaseid teadmisi ja oskusi.

Ettevõtlusõpetus on lõimitud 2.-6. õpigrupis ennastjuhtiva õppija õppeainesse, 7. õpigrupis eraldi majanduse aluste õppeainena ning 8. õpigrupis loovtöö raames JA Eesti metoodikal ellu viidava minifirma programmina. Õpitulemused, õppesisu ja tegevused on jaotatud kooliastmeti ja on sellest tulenevalt ka erinevate rõhuasetustega. I ja II kooliastmes on fookus ettevõtlikuks tegutsemiseks vajalike alamoskuste arendamisel. I kooliaste keskendub õpilase minale (uskumused, motivatsioon, pingutuse suunamine). Lähtutakse emotsionaalse intelligentsuse teooriast, tegutsetakse selle alusel iseenda paremini tundma õppimisega, arendatakse teadlikkust rahatarkusest ja planeerimisoskust. II kooliastmes on kesksel kohal sotsiaalsed oskused ehk mina grupis, emotsioonide haldamine, eneseanalüüs, väärtust loov mõtlemine ja ettevõtlikkus. 6. õpigrupis lisandub fookus arutlevale ja ühiskondlikult aktiivsele tegutsemisele. III kooliastmes keskendutakse põhiteadmiste ja mõistete omandamisele majandusest, finantskirjaoskuse, loovmõtlemise arendamisele, planeerimisele ning planeeritu elluviimisele.

| I kooliaste | II kooliaste | III kooliaste |
|---|---|---|
| 2 õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas<br>3. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas | 4. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas<br>5. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas<br>6. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas | 7. õg majanduse alused - 1 tund nädalas<br>8. õg minifirma - 1 tund nädalas |
| **I kooliaste (LÕK)** | **II kooliaste (LÕK)** | **III kooliaste (LÕK)** |
| 2 õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas<br>3. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas | 4. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas<br>5. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas<br>6. õg ennastjuhtiv õppija - 1 tund nädalas | |

Emotsionaalne intelligentsus koosneb neljast komponendist (Goleman, Boyatzis, McKee, 2002): eneseteadlikkus, enesejuhtimine, sotsiaalne teadlikkus ja suhete juhtimine. Eneseteadlikkus on võime enda tundeid teadvustada endale ja osata neid nimetada. Eneseteadlikkus aitab mõista emotsioonide mõju, tunda oma tugevaid külgi ja piire, olla enesekindel ning teadlik oma võimetest. Enesejuhtimine on võime teadlikult otsustada, kuidas tunnetele reageerida. See hõlmab emotsionaalset enesekontrolli, läbipaistvust, kohanemis- ja algatusvõimet. See ei tähenda oma tunnete maha surumist, vaid teadliku valiku tegemist, kuidas reageerida nii, nagu teile sügaval sisimas kohane tundub.

Sotsiaalne intelligentsus võimaldab märgata ja mõista teiste inimeste kogetavaid tundeid, aga see hõlmab ka empaatia, organisatsiooniteadlikkust (oskust tabada organisatsiooni/õpigrupi allhoovusi ja mõista selle poliitikat) ning abivalmidust (teiste vajaduste äratundmist ja nende rahuldamist). Suhete juhtimine hõlmab oskust lahendada teistega tekkivaid konflikte, luua täisväärtuslikke suhteid, teha koostööd, anda tagasisidet ja näpunäiteid, teisi motiveerida ja inspireerida.

Metakognitsioon keskendub inimese aktiivsele osalemisele oma tunnetustegevuse teadvustamises ja suunamises. See väljendub oma mõtlemise, aga ka tähelepanu, mälu, motivatsiooni, emotsioonide ja käitumise märkamises ja juhtimises. Metakognitiivset võimekust toetab õpilase suunamine eneseanalüüsile nii tunnetuslikul kui ka märkamise, teadvustamise ja suunamise tasandil. Lisaks peab ta saama ka teadmisi nende

protsesside olemuse ja toimimise kohta. Metakognitiivse võimekuse puhul on oluline, et sellise võimekuse saavutamine ei toimu iseenesest ning vajab harjutamist-eksimist-uuestiproovimist-eksimist-lihvimist. Õppimise puhul käsitleme metakognitsiooni kui inimese teadmist oma kognitiivsete protsesside kohta õpiprotsessis ning sellest, kuidas neid protsesse teadlikult suunata.

Õpi- ja mälustrateegiate kasutamine aitab luua seoseid uute ja olemasolevate teadmiste vahel ning salvestada teadmisi pikaajalisse mällu. Sobiva õpistrateegia leidmiseks tuleb õpistrateegiate kasutamist planeerida, pidevalt hinnata ning nende sobivust analüüsida. Õpioskusi ja mälustrateegiaid õppides teadvustakse nii ainealast õpieesmärki kui ka õpioskuse õppimist.

Karjääri kujundamise pädevused on üldpädevused, mida inimene kasutab karjääri kujundamisel. Need pädevused aitavad koguda, analüüsida, sünteesida ja organiseerida enesekohast ning haridus- ja kutsealast infot, teha valikuid, otsustada ja korraldada üleminekuid ja oma karjääri teadlikult kavandada. Karjääriõppe peateemad on: eneseteadlikkus ja selle tähtsus karjääri kujundamisel; võimaluste tundmine ja selle tähtsus karjääri kujundamisel; otsustamine ja planeerimine ja tegutsemine – plaani elluviimine (https://harno.ee/karjaariope).

**Hindamise alused**

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist, arengut ja hoiakute kujunemist. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase isikupärasest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks.

Rakendatakse nii kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse ennastjuhtivas õppijas 2.- 4. õpigrupis sõnaliste hinnangutega ning 5.- 6. õpigrupis mitteeristavat hindamismeetodit. Majanduse aluste ja minifirma ainetundi hinnatakse tähtskaalal A-F.

Trimester on üles ehitatud nii, et õpilane saab pidevat tagasisidet õpetajalt. Tagasiside on kirjeldav, keskendub õppija arengule ning annab konkreetseid soovitusi sobiva(ma)te strateegiate kasutamiseks. Positiivse trimestrihinde saamiseks peavad olema esitatud ja arvestatud vähemalt pooled arvestuslikud tööd. Positiivse aastahinde saamiseks peab vähemalt kaks trimestrit olema arvestatud.

Õpilasele on õppe alguses teada, mis õpitulemuse saavutamise poole mis õpiülesannetega liigutakse, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpilast juhitakse õppe käigus oma õppimist ning seatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane nii oma tööd hindama kui ka kaasõpilaste töid tagasisidestama. Aruteludes hinnatakse õpilase

esitatud arvamuste ja seisukohtade põhjendatust, seostatust ning veenvust. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

**Füüsiline õpikeskkond**

Kool korraldab valdava osa õppest õpiruumis, kus on:

1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool õpiruumi (muuseumis, näitusel jm).

Õppekeskkond toetab kavandatavate õpiväljundite saavutamist. Ettevõtluspädevuse arengu toetamiseks kasutatakse mitmekesiseid tegevusi, mis aitavad omandatavaid teemasid mõtestada, kuid kindlasti on tähtis roll ka terviklikul õpikeskkonnal, mille kaudu soodustatakse õppijate pädevuste arengut ning mis mõjutab seda, kuidas ühte või teist harjutust tajutakse ja sellest õpitakse.

Ainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku õppeaine mahust käsitleb praktilisi tegevusi ja loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist.

Õppes kasutatakse aktiivõppemeetodeid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, temaatilised lauamängud, projektid ja vabatahtlik tegevus kodukohas. Koostöö ettevõtjatega on oluline osa ettevõtlikkuse õppemeetoditest ja viiakse ellu peamiselt läbi korraldatud kohtumiste ettevõtjatega ja ettevõtlike lapsevanematega, õppekäikude ettevõtetesse, töövarju päevade, ettevõtjate osalemise õppetöös jne.

Õpilase teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse arendamiseks kasutatakse õppes tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi (ettevõtete kodulehed, õigusaktid internetis, ettevõtjaportaal, interaktiivsed ettevõtlusmängud jne).

**Õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes**

3. õpigrupi lõpetaja:

1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
3) väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
4) teab, milline on vaimselt tervislik eluviis;

5) oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
6) teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on heatahtlik käitumine;
7) teab, et on erinevaid rollaa, mida tuleb ühiskonnas täita töötaja, tarbijana;
8) väärustab perekonda ja perekonna majandamist puudutavaid teemasid;
9) teab kodukohta puudutavaid ettevõteid, omavalitsuse tööd.

**2. õpigrupp**

| **Emotsioonid ja tunded** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>● Oskab tunda ära oma emotsioonid ja nendega toime tulla.<br>● Oskab tunda ära ja mõista teiste emotsioone.<br>● Oskab nimetada enda tundeid ning eristada, kas need on<br>● sarnased või erinevad, võrreldes teiste inimeste tunnetega.<br>● Teab, et inimesed võivad tunda sarnases olukorras erinevaid<br>● tundeid.<br>● Teab, millised olukorrad sinus erinevaid emotsioone esile<br>● kutsuvad.<br>● Eristab positiivseid ja negatiivseid emotsioone.<br>● Kirjeldab mõningaid tunnetega toimetuleku võimalusi.<br>● Oskab enda positiivsete ja negatiivsete emotsioonidega toime tulla, vajadusel täiskasvanut kaasates.<br>● Kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.<br>● Teab, kuidas konfliktsetes olukordades enda emotsioone kontrollida.<br>● Väljendab oma tundeid sobival viisil. | Emotsioonid. Rõõm. Kurbus. Üllatus. Viha. Vastikus. Positiivsed ja negatiivsed emotsioonid. Tunnetega toimetulek. Stress. Konflikt. Empaatia. Erinevates olukordades teiste tunnetega toimetulek. Õpilaste mentorlus. |

| **Sotsiaalsed oskused** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>● Oskab teha komplimenti.<br>● Oskab komplimenti vastu võtta.<br>● Oskab vabandust paluda ja vastu võtta.<br>● Oskab küsida luba.<br>● Oskab teha koostööd.<br>● Kasutab erinevaid maandamistehnikaid juhendamise abil. | Kuulamine. Tagasiside. Küsimuste esitamine ja vastamine. Tänamine. Suhtlusolukorrad (nt loa küsimine). Kompliment. Vabandamine. Grupitöö. Sotsiaalsed omavahelised suhted. Kahekõne - suhete ja tunnete kaardid. Analüüsib õpitud oskusega toimetulekut. AART metoodika. |
| **Kiusamine** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>● Teab erinevaid kiusamise vorme.<br>● Mõistab kiusamisringi olemust.<br>● Oskab kiusamist ennetada.<br>● Tunneb ära varjatud kiusamise.<br>● Oskab kiusamist märgates erinevaid osapooli kaasata.<br>● Mõistab, millised võivad olla kiusamise tagajärjed.<br>● Teab, et kiusamisel on lühi- ja pikaajalised halvad tagajärjed nii kiusajale kui ohvrile. | Kiusamine. Kiusamisring. Varjatud kiusamine. Küberkiusamine. Sõnadega kiusamine. Füüsiline kiusamine. Erinevate kiusamisolukordade analüüs. Kiusamine 1, Studium. |
| **Eesmärkide seadmine ja eneseanalüüs** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>● Koostab päevaplaani või tegevuskava.<br>● Planeerib oma õppimist täiskasvanu juhendamisel. | Lühiaajalised eesmärgid. SMART-mudel. Eesmärkide saavutamine. Eesmärgini jõudmine. Eneseanalüüs. Oma tugevuste ja nõrkuste hindamine. Erinevad eneseanalüüsi toetavad töölehed, |

| | |
|---|---|
| • Sõnastab eesmärke õpitulemustest lähtuvalt.<br>• Teab, et eesmärk peab olema konkreetne, mõõdetav, saavutatav, asjakohane ja ajaliselt piiritletud.<br>• Teab, kuidas saavutada lühiajalisi eesmärke.<br>• Oskab analüüsida, mida vajab, et enda seatud eesmärke saavutada.<br>• Oskab analüüsida, kas eesmärk sai saavutatud.<br>• Oskab analüüsida eesmärgi mitte saavutamise põhjuseid.<br>• Teab, millised on tema tugevad ja nõrgad küljed.<br>• Oskab analüüsida oma tugevusi ja nõrkusi.<br>• Suhtub tõsiselt oma õppimisse ja kohustustesse.<br>• Oskab õppimisega seonduvat analüüsida iseseisvalt.<br>• Analüüsib oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi.<br>• Analüüsib oma käitumist erinevates olukordades. | tegevused. |
| **Õppimine ja õpioskused** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>• Teab, kuidas omandatakse õpitut.<br>• Teab õpitud õpistrateegiaid.<br>• Kirjeldab õpikeskkonna mõju õpitulemuste saavutamisel.<br>• Oskab õpitud teadmisi ja oskuseid seostada erinevate õpikeskkondade ja viisidega.<br>• Mõistab puhkepauside olulisust õppeprotsessis.<br>• Analüüsib õpitulemuste saavutamist lähtudes kuu jooksul õpitust ning sooritatud ülesannetest.<br>• Teab, mis aitab õppimisele keskenduda.<br>• Suudab organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas. | Õppimine. Enesekontroll. Ajurünnak. Vigade parandus. Loe, meenuta, kontrolli. Tekstis info markeerimine. Visuaalne lihtsustamine. Tõestamine. Oma sõnadega selgitamine. Õpikeskkond. Õpitulemused.<br>Töömälu. Pikaajaline mälu. Puhkepaus. Õpitulemused.<br><br>Alusõpioskused (baasoskused) – lugemis-, kirjutamis-, kõnelemis-, kuulamis- arvutamis-, mõõtmis-, vaatlusoskus. Õpiku, sõnastiku, arvuti kasutamise oskus, probleemide lahendamise oskus, info hankimise oskus jne. Tunnetuslikud õpioskused – tunnetuse tahtelise juhtimise oskused (tähelepanu, mälu, mõtlemise ja fantaasia aktiviseerimise oskused, keskendumisoskused jne.). |

| | |
|---|---|
| • Oskab õppimist planeerida ja järgib plaani.<br>• Seostab omandatud teadmisi varem õpituga. | Organisatsioonilised õpioskused – õppimise ja puhkamise reziim, erinevate õpitegevuste sobiv järjestamine ja jaotamine, õppimise planeerimine, õppimishügieen, infokartoteekide ja konspektide koostamine jne. Sotsiaalsed õpioskused – oskus teisi kuulata, oskus lülituda mõttevahetusse, oskus kaaslasi ergutada, soleerijaid pidurdada jne. |
| **Ettevõtlikkus - meie perekond** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>• Arutleb perekonna mõiste üle.<br>• Mõistab, kuidas inimesed perekonnas koos elavad ja töötavad.<br>• Selgitab vajaduse ja soovi erinevust.<br>• Saab aru, et pereliikmed sõltuvad oma soovide ja vajaduste rahuldamisel paljudest ettevõtetest. | "7 sammu" programm. Perekonna sissetulekud ja väljaminekud. Vajadused, soovid. Annetamine. Taaskasutus. Ametid. Ettevõtted. |
| **Digipädevused** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>• Leiab ja säilitab digivahendite abil infot ning hindab selle asjakohasust ja usaldusväärsust.<br>• Osaleb digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel.<br>• On teadlik digikeskkonna ohtudest ning osakab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti. | Stuudiumisse sisselogimine ja tundide/kodutööde vaatamine ning õpetajale kirja kirjutamine. Digiturvalisus.<br>Kooli kontoga Googlesse sisselogimine, erinevate Google võimaluste tutvustamine. (Google tasks)<br>Dokumendi loomine Google Docis/Drive'is jagamine.<br>Loodud dokumendi täiendamine, sätete muutmine (font, kirjasuurus jm). |

**3. õpigrupp**

| **Emotsioonid ja tunded** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>● Teeb vahet vihal ja agressioonil.<br>● Oskab aru saada, millised on tema välised ja sisemised vallandajad.<br>● Oskab aru saada, millised on tema keha märguanded.<br>● Leiab endale vihavähendajaid/eneseabivõtteid.<br>● Teab, mis on meeldetuletused.<br>● Teab, mis on häälestavad asjaolud.<br>● Nimetab erinevates olukordades häälestavaid asjaolusid.<br>● Nimetab lühi- ja pikaajalisi tagajärgi erinevates olukordades.<br>● Analüüsib erinevaid konfliktolukordi. | Viha, agressioon. Väline ja sisemine vallandaja. Märguanded. Vihavähendajad. Meeldetuletused. Häälestavad asjaolud. Lühi- ja pikaajalised tagajärjed. Olukordade analüüs. AART metoodika. |
| **Sotsiaalsed oskused** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>● Oskab leppida kaotusega.<br>● Seisab enda õiguste eest.<br>● Tuleb toime süüdistustega.<br>● Tuleb toime hirmuga.<br>● Väldib kaklust.<br>● Tuleb toime kellegi teise vihaga. | Kaotusega leppimine. Enda õiguste eest seismine. Süüdistusega toimetulek. Hirmuga toimetulek. Kellegi teise vihaga toimetulek. Kakluse vältimine. Analüüsib õpitud oskusega toimetulekut. AART metoodika. |
| **Õppimine ja õpioskused** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane: | Tugevused ja nõrkused. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Rühmatöö. |

| | |
|---|---|
| • Sõnastab eesmärke õpitulemustest lähtuvalt.<br>• Teab, et eesmärk peab olema konkreetne, mõõdetav, saavutatav, asjakohane ja ajaliselt piiritletud.<br>• Seab endale lühi- ja pikaajalisi eesmärke.<br>• Planeerib oma nädalat.<br>• Oskab analüüsida, mida vajab, et enda seatud eesmärke saavutada.<br>• Oskab analüüsida, kas eesmärk sai saavutatud.<br>• Oskab analüüsida eesmärgi mitte saavutamise põhjuseid.Teab, millised on tema tugevad ja nõrgad küljed.<br>• Analüüsib oma tugevusi ja nõrkusi.<br>• Suhtub tõsiselt oma õppimisse ja kohustustesse.<br>• Rakendab õpitud õpistrateegiaid teadlikult.<br>• Oskab õppimist planeerida ja järgib plaani.<br>• Seostab omandatud teadmisi varem õpituga. | Lühi- ja pikaajalised eesmärgid.<br><br>Ajurünnak. Vigade parandus. Loe, meenuta, kontrolli. Tekstis info markeerimine.<br>Visuaalne lihtsustamine. Tõestamine. Oma sõnadega selgitamine.<br><br>Mälustrateegiad (nt kordamine, tegevuste kasutamine jne). Kognitiivsed strateegiad (nt erinevate allikate kasutamine, rühmitamine, konspekteerimine jne). Kompensatsioonistrateegiad (sõna asemel kehakeel jne). Metakognitiivsed strateegiad (keskendumine, korraldamine, hindamine jne). Afektiivsed strateegiad (nt erutuse vähendamine, enesejulgustamine, emotsioonide juhtimine, positiivne hoiak jne). Sotsiaalsed strateegiad (üleküsimine, grupis töötamine jne). |
| **Ettevõtlikkus - meie kodukoht** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>• Teab lähiümbruse ettevõtteid.<br>• Selgitab, kuidas inimesed koos töötavad.<br>• Kirjeldab mõnda ametit.<br>• Teab tootmise mõistet ning võrdleb individuaalset ja konveierliinil tootmist.<br>• Mõistab, et valitsus kogub makse hüvede kindlustamiseks kõikidele inimestele. | “7 sammu” programm. Kodukoht. Omavalitsus. Tootmine. Kvaliteet. Maksud. teenused. Otsused. |
| **Digipädevused** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |

| | |
|---|---|
| Õpilane:<br>● Kasutab probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhtleb ja teeb koostööd erinevates digikeskkondades.<br>● On teadlik digikeskkonna ohtudest ning oskab kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti.<br>● Järgib digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. | Stuudiumi funktsioonide meenutamine. Digiturvalisus.<br>Google funktsioonide meenutamine. Kaustade loomine/jagamine<br>Slaidiestluse koostamine. Info-otsimine. (lihtsamad kiirklahvid)<br>Slaidiesitluse täiendamine (piltide lisamine jne). |

**Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes**

Õpilane:

- oskab juhtida oma emotsioone ja teab, kust vajaduse korral abi otsida;
- teab, kuidas toimida sotsiaalvõrgustikes ilma ennast kahjustamata;
- oskab hoida oma vaimset tervist ja hoiduda sõltuvust tekitavatest ainetest;
- teab, kuidas lahendada edukalt konfliktisituatsioone;
- mõistab, mis on  metakognitiivsed oskused ja oskab neid oma õppetöö tegemisel rakendada;
- omab ülevaadet ja on saanud praktiseerida erinevaid õpistrateegiaid;
- oskab õppemeetodeid rakendada;
- kirjeldab meetodeid, mis võimaldavad efektiivselt õppida;
- väärtustab ettevõtlikkust ja oskab koostada lihtsat kogukonnaprojekti ja korraldada üritust;
- on tutvunud elukutsetega, mis mõjutavad kogu ühiskonda.
- kasutab argumenteerimis- ja arutlemisoskusi oma seisukohtade põhjendamisel grupis ning kogukonnas ning osaleb lugupidavalt ja põhjendatult aruteludes;
- hindab kriitiliselt teavet, eristab fakti arvamusest ja tunneb ära eksitavad mõjutamisvõtted.

**4. õpigrupp**

| **Emotsioonid** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● oskab eristada enda emotsioone;<br>● teab, et emotsioonid on elu lahutamatu osa, kuid nad ei juhi meid, vaid meie peame õppima neid juhtima;<br>● oskab nii enda kui ka teiste emotsioone soovitud suunas juhtida või mõjutada.<br>● oskab analüüsida enesekindluse positiivseid ja negatiivseid aspekte;<br>● kirjeldab, kuidas on võimalik enesekindlust kasvatada;<br>● teab, mis on vaimne tervis;<br>● teab, kuidas vaimset tervist hoida;<br>● teab, et enda emotsioone ja käitumismustreid on võimalik muuta;<br>● teab, et saame kasvatada endas positiivsete omaduste hulka. | Emotsioonid. Rõõm. Kurbus. Üllatus. Viha. Vastikus. Positiivsed ja negatiivsed emotsioonid. Minu emotsioonid ja kehakeel. Enda tunnete teadvustamine. Teiste tunnete mõistmine. Enesekindlus. Vaimne tervis. Enesemotivatsioon.<br>https://peaasi.ee/toolehed/ |
| **Sotsiaalsed oskused** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● mõistab grupidünaamika olulisust;<br>● oskab kirjeldada meeskonnatööd, seal esinevaid rõõme ja raskusi;<br>● oskab end erinevates olukordades korrektselt tutvustada;<br>● mõistab, et iga inimene kannab väärtusi;<br>● teab, et väärtused tulenevad teda ümbritsevast keskkonnast<br>● teab, mis on headus ja tahab olla hea;<br>● oskab teha teistele head; | Õpigrupi kollektiiviga tutvumine: rollimängud/meeskonnatöö.Tutvustamise ja esmamulje olulisus. Mina kui väärtuse kandja (sõber, kooli õpilane jms). Headus ja selle mõju. Tänulikkus. Kompliment. Abistamine ja selle mõju. Konfliktid, nende ennetamine. Kiusamine.<br><br>Kiusamine 2 (Studium kirjastus). |

| | |
|---|---|
| • mõistab, et teiste vastu headuse osutamine rikastab teda ennast;<br>• mõistab, mis on tänulikkus ja analüüsib tänulikkuse mõju;<br>• teab, kuidas igapäevaelus on võimalik tänulik olla;<br>• teab, mis on kompliment;<br>• oskab erinevates situatsioonides teha komplimenti ja seda vastu võtta;<br>• mõistab üksteise abistamise olulisust;<br>• teab, mis on konflikt;<br>• oskab konflikti ennetada;<br>• teab, kuidas käituda konflikti olukorras<br>• teab, mis on verbaalne, füüsiline ja küberkiusamine;<br>• teab, mis on kiusamisring. | |
| **Eneseanalüüs** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>• oskab analüüsida õpitulemustega seotud emotsioone;<br>• mõistab, et teda ei defineeri tema hetkel saavutatud tulemused;<br>• oskab tähtsustada aja planeerimist;<br>• analüüsib enda ajakasutust ja võimalusi selle parendamiseks<br>• teab, et iseseisvusega on seotud nii vabadus kui ka vastutus;<br>• mõistab, mis on uskumused ja väärtused;<br>• oskab oma väärtusi kaardistada ja analüüsida. | Õpitulemused - nende analüüs ja nendega seotud emotsioonid. Ülesanded on seotud tasemetööde analüüsiga. Aja planeerimine. Iseseisvus. Väärtused. |
| **Õppimine ja õpistrateegiad** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane | Õpistrateegiad. Aktiivne lugemine, PQ4R mudel - õpetaja valmistab |

| | |
|---|---|
| • teab, mis on õpistrateegia ja milleks on seda vaja;<br>• oskab analüüsida erinevaid õpistrateegiaid<br>• mõistab, et erinevate inimeste puhul on efektiivsed erinevad õpistrateegiad;<br>• teab, kuidas edukaks õppimiseks erinevaid õpistrateegiaid rakendada. | eri valdkondadega seonduvad aktiivse lugemise ülesanded.<br>Isekoostatud test. |
| **Karjääriõpetus** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>• mõistab, et tänapäeval on võimalik valida mistahes endale meeldiv elukutse;<br>• teab, millised omadused ja oskused on erinevates töökohtades olulised. | Tulevik on sinu enda kätes. Kuidas meie kujundame oma tulevikku? Kus sa tahad ennast tulevikus näha? |
| **Ettevõtlikkus** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane:<br>• mõistab ehitustegevuse tähtsust linnas;<br>• kirjeldab ehitustegevuses vajalikke ameteid;<br>• arutleb linnaplaneerimise tähtsuse üle;<br>• mõistab ajalehe tähtsust;<br>• selgitab panganduses vajalikke ameteid;<br>• teab, et panga üks ülesannetest on hoida raha. | “7 sammu” programm. Vald ja linn. Ehitus, projekt, mõõtkava. oskus. Amet. Piirkond. Intervjuu. Omanik. Pank.<br><br>Uurib linna tüüpilisi ettevõtteid ja neis tehtavaid töid. |
| **Digipädevused** | |

| Õpitulemused | Õppesisu |
|---|---|
| Õpilane:<br>● Suudab kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvas ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes.<br>● Leiab ja säilitab digivahendite abil infot ning hindab selle asjakohasust ja usaldusväärsust.<br>● Osaleb digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel.<br>● On teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti. järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. | Eelnevalt õpitu meenutamine. Digiturvalisus.<br>Google Classroomiga tutvumine. Ühe klassiruumiga liitumine. Google Classroomis ülesannete lahendamine/kommentaaride jätmine. Google Meet jm videokoosolekute võimalused. Google Sites'i ja kalendri kasutamine. Ühisloome/jagamissätted. |

**5. õpigrupp**

| **Emotsioonid** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● oskab tunda enda ja teiste emotsioone ja kuidas nendega toime tulla;<br>● teab, kuidas konfliktsetes olukordades enda emotsioone kontrollida;<br>● kirjeldab mõningaid tunnetega toimetuleku võimalusi (vihaga toimetulek);<br>● oskab kasutada stressiga toimetuleku strateegiaid;<br>● teab, mis on digiväsimus | Emotsioonid. Kuidas enda negatiivse emotsiooniga hakkama saada? Kuidas tulla toime koolis ja kodus negatiivse emotsiooniga? Kuidas negatiivse olukorraga paremini leppida? Emotsioonid ja vaimne tervis. Stressiga toimetulek. Harjutused, kuidas stressi maandada. Digiväsimus. |

| **Sotsiaalsed oskused** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● teab, et kiusamisel on pikaajalised halvad tagajärjed nii kiusajale kui ohvrile;<br>● oskab analüüsida enda käitumise mõju teistele;<br>● analüüsib, kuidas tema saaks klassikaaslastele toeks olla;<br>● mõistab tänamise oskuse olulisust;<br>● oskab kaaslast kuulata ja vajadusel kuuldut peegeldada<br>● teab, millised ohud teda internetis ümbritsevad ja kuhu pöörduda, kui teda on sotsiaalvõrgustikus petetud. | Kiusamise tagajärjed. Tänamine. Kuidas tänu mõjub teisele inimesele. Suhtlemise ABC. Ohud internetis. Mida teha kui keegi sind internetis tüütama või kiusama hakkab. Kuidas aru saada, milline info internetis vastab tõele ja milline mitte, Miks on internetis kergem halvasti öelda kui päriselus. Kiusamine 2 (Studium kirjastus). |
| **Õppimine ja õpistrateegia** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● oskab õpitud õpistrateegiaid teadlikult rakendada;<br>● kirjeldab õpikeskkonna mõju õpitulemuste saavutamisel;<br>● oskab enda aega planeerida;<br>● teab, kuidas õppida ja on tutvunud peamiste mälutehnikatega.<br>● teab, miks on hea uni oluline ning kuidas leida aega puhkamiseks;<br>● oskab analüüsida, kuidas ta oma kohustusi täidab;<br>● oskab oma õpitulemusi ja õppetööd iseseisvalt analüüsida;<br>● oskab analüüsida oma tugevusi ja nõrkusi. | Kuidas mu aju õpib:  mälunipid, töödeks valmistumine<br>Õpilane koostab endale isikliku “spikri” kuidas õppida paremini ja milliseid õpistrateegiaid kasutada. Õpistrateegiad. Aja planeerimine. |
| **Ettevõtlikkus - Meie maakond ja riik** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |

| | |
|---|---|
| Õpilane:<br>● teab tooteid ja teenuseid, mida pakutakse piirkonnas ja riigis;<br>● mõistab, kuidas ettevõtlus mõjutab piirkonna ja riigi toimimist;<br>● toob näiteid piirkonna ressurssidest (inimesed, seadmed, materjalid);<br>● selgitab tulu ja kulu ning ettevõtte kasumi mõisteid;<br>● kirjeldab, kuidas raha liigub ettevõtete, perede ja riigi vahel. | "7 sammu" programm. Majandus. Ressursid, loodusvarad, maavarad, energia. Keskkond. Toode, tootmine. Rahvastik. Kasum. Vastastikune sõltuvus, ühishüved.<br><br>Keskendub kaupade ja teenuste tootmisele ning jaotamisele maakonnas ja riigis. |

**6. õpigrupp-Argumenteerimise baasõpe**

| **Argumenteerimine ja arutelu** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● defineerib mõisted "väitlus" ja „argument";<br>● koostab etteantud teemal põhjendatud argumendi;<br>● selgitab mõisteid „vastuargument" ja „ümberlüke";<br>● leiab lihtsamate teemade puhul argumente nii jaatavalt kui ka eitavalt poolelt;<br>● analüüsib erinevate huvigruppide võimalikke seisukohti ja vajadusi ühiskondlikes aruteludes;<br>● kirjeldab väitlusformaadi tähtsust põhjalike arutelude pidamisel;<br>● nimetab kaasuse erinevaid osasid;<br>● selgitab, mis on vahemärkused;<br>● kuulab erinevaid seisukohti ning osaleb aruteludes lugupidavalt ja põhjendatult. | Programm " Arutlev Kool". Argumenteerimine: väide, seletus, tõestus ja järeldus. KK väitlusformaat: kaasus, kõne, jaatav ja eitav pool, vastuargument, ümberlüke, vahemärkus. Huvigrupi analüüs. |
| **Kriitiline mõtlemine ja teabekeskkond** | |

| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
|---|---|
| Õpilane<br>● eristab fakti arvamusest;<br>● tunneb kirjalikus ja suulises tekstis ära levinumad demagoogiavõtted;<br>● kirjeldab, kuidas hinnata teabe usaldusväärsust;<br>● leiab argumentide toetamiseks sobivat tõestusmaterjali ning hindab selle usaldusväärsust;<br>● analüüsib reklaamides ja erinevates sõnumites kasutatavaid mõjutamisvõtteid. | Programm “ Arutlev Kool”. Fakt ja arvamus. Demagoogiavõtted. Mõjutamisvõtted. Meediapädevus. Reklaam. Teabekriitilisus. |
| **Avalik esinemine ja teadlik suhtlemine** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● kirjeldab suhtlusel tekkivaid tõkkeid ning arvestab nendega suhtlemisel;<br>● teadvustab oma emotsioonide mõju suhtlemisele ja arutelus osalemisele;<br>● kasutab enesejuhtimise võtteid pingelistes suhtlusolukordades;<br>● jälgib ja kontrollib oma kehakeelt suhtlemisel;<br>● tunneb erinevaid kõne eesmärke ja ülesehitamise viise;<br>● nimetab veenva sõnavõtu erinevaid komponente;<br>● nimetab heale kõnepidajale iseloomulikke tunnuseid;<br>● mõistab avaliku esinemise olulisust erinevates igapäevastes situatsioonides;<br>● koostab ja esitab eesmärgipärase kõne. | Suhtlustõkked. Tugevate tunnete juhtimine ja toimetulek. Kehakeel. Avalik esinemine ja veenev sõnavõtt. Kõnepidamine (improkõne, liftikõne, kaasus, argument). |

**Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes**

**7. õpigrupp - Majanduse alused**

| **Ettevõtlikkus ja ettevõtlus** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● Kirjeldab loodusressursse, nende kasutamis- ja taastamis- ning taastumisvõimalusi, kasutab ise loodusvarasid säästlikult.<br>● Tunneb ja oskuste piires rakendab säästliku tarbimise põhimõtteid.<br>● Kirjeldab juhendi alusel ettevõtte toimimist ja panust väärtusloomesse.<br>● Kirjeldab erinevaid ametikohti, tööülesandeid ja vajalikke teadmisi antud ametikohal hakkama saamiseks.<br>● Kavandab grupitööna kooliülese ürituse, planeerib lihtsa turundusstrateegia, hindab vajalikke ressursse ja planeerib tegevusi.<br>● Analüüsib enda tegutsemist rühmas ja hindab enda ja rühmakaaslaste koostööd.<br>● Koostab grupitööna lihtsa ärimudeli. | Ökoloogiline jalajälg. Ettevõtlikkus ja väärtust loov mõtlemine. Ettevõtlus, ettevõtte toimimine, ettevõtluskeskkond, ressursside nappus ja jätkusuutlik kasutus, eraomand, konkurents, ettevõtluse võimalused ja riskid, äriidee ja ärimudel, kasumi motiveeriv roll.<br><br>Turundus, tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid, omahind ja turuhinna kujunemine. Ettevõtja ootused ettevõtte töötajale ja meeskonnatöö tähtsus (ülesanded, vastutus, koostöö, tööjaotus, aja planeerimine). Ettevõtluse väärtust loov roll ühiskonna toimimisel. Kohalik ettevõtlus. Ärieetika.<br>● Ettevõtlikkuse konverentsi korraldamine, tundide läbiviimine konverentsi raames<br>● aasta projekti planeerimine (ettekanne, esitlus/ kooli esindamine ja kokkuvõte/ Creatloni mäng)<br>● töövarjupäev, Tööle Kaasa - töölehe analüüs<br>● Rahatarkuse konverentsi esitluse kuulamine, kokkuvõte ja esitlus<br>● JA Eesti projektijuhtimise e-õppemoodul<br>● loodusteaduslik uuring (lõiming loodusõpetusega) |

| **Finantskirjaoskus** | |
|---|---|
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
| Õpilane<br>● Oskab arvutada brutopalga alusel netopalka.<br>● Mõistab ja selgitab, kuidas erineva hariduse ja oskustega inimeste võimalused tööturul on erinevad.<br>● Teab, et palk lepitakse kokku töötaja ja tööandja vahel.<br>● Julgeb küsida abi ja on motiveeritud otsima infot enne oluliste finantsotsuste tegemist (nt tööle minemisega seonduv, raha laenamine, investeerimine).<br>● Oskab koostada isiklikku kuueelarvet, arvestades igapäevaseid kulusid.<br>● Oskab koostada koduse majapidamise ja pere eelarvet.<br>● Oskab koostada ürituste ja reiside eelarvet.<br>● Oskab eelarve koostamiseks kasutada tabelarvutusprogramme või rakendusi.<br>● Oskab seada konkreetseid säästmiseesmärke ja kavandada säästmist.<br>● Teab, mis on investeerimine.<br>● Teab pikaajalise järjepideva investeerimise ja säästmise kasulikkust (nt pensioniks säästmine).<br>● Teab, mis on kindlustus ja et on olemas vara kindlustamise võimalused.<br>● Teab raha laenamisega seotud peamisi võimalusi (nt madala intressiga kodulaen) ja riske (nt kõrged intressid, makseraskused). | Tulud ja kulud. Töötasu tuluallikana. Bruto- ja netopalk, palgafond ja maksud. Soovid, vajadused, kulude ja tulude planeerimine, eelarve. Isiklike ressursside piiratus, tulu suurendamise võimalused ja valik. Teadlik ja keskkonda säästev tarbimine, eesmärgipärane finantsteenuste kasutamine.<br>● Euroopa Rahatarkuse viktoriin<br>● isikliku eelarve koostamine ja analüüs ühe kuu lõikes<br>● intressi ja laenu võrdluse ülesanne (lõimimine matemaatikaga) |
| **Võimalused töömaailmas** | |
| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |

| | |
|---|---|
| • Analüüsib iseenda tugevaid ja nõrku külgi vastavalt soovitud ametile ja tööturu võimalustele ning lähtudes ettevõtluskeskkonnast.<br>• Koostab juhendamisel karjääri plaani lähtudes iseenda soovidest, eeldustest ja oskustest.<br>• Koostab ja vormistab elulookirjelduse ning motivatsioonikirja. | Võimalused töömaailmas; elukutsed ja ametid kodukoha ettevõtetes, enda vajadused, soovid ja võimalused elukutsevalikul ja tööturul. Nõuded haridusele ja pädevusele töökohal, oskuste ja kogemuste tähtsus. Elukutsed ja ametid täna ja tulevikus, elukestev õpe ja areng (mida tahaksin elus ära teha, proovida, kogeda, õppida, millised takistused võivad ette tulla ja kuidas neid ületada). Erinevad lepingulised koostöövormid nõuded alaealiste töötamisele. Erinevad karjäärinõustamise teenused. Tööturg Eestis ja Euroopa Liidus.<br>• CV ja motivatsioonikirja koostamine<br>• karjääriplaani koostamine<br>• eesmärgistamine 9. klassi lõpuks - kiri tuleviku minalt |

**8. õpigrupp - Minifirma**

| **Õpitulemused** | **Õppesisu** |
|---|---|
| Õpilane:<br>• On loov, püstitab eesmärke, loob ideid ja vastutab oma ideede elluviimise eest.<br>• Saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas, on positiivse hoiakuga ettevõtluse suhtes.<br>• Mõistab inimeste rolle ühiskonnas, tunneb erinevaid ameteid ja selleks vajalikke oskusi, väärtustab hariduse, oskuste ja kogemuste tähtsust konkureerimiseks tööturul.<br>• Oskab aega ja tegevusi planeerida, rakendada uurimisoskusi, töötada meeskonnas, organiseerida, otsustada, sihikindlalt eesmärke saavutada, kaaslasi motiveerida, probleeme lahendada, juhtida ja vastutada.<br>• Oskab pidada läbirääkimisi, oma ideed esitleda, suhelda meeskonnas ja müügitegevuses klientide ja | Minifirma loomine- idee, meeskond, registreerimine JA Eestis; minifirma äriplaani või ärimudeli koostamine; minifirma tegutsemine- tootmine, turundus, toodete müük või<br>teenuse osutamine; minifirma lõpetamine |

| | |
|---|---|
| koostööpartneritega.<br>● Teeb eesmärgipäraseid ja teadlikke valikuid raha kasutamisel, tegutseb säästliku ja keskkonnateadliku tarbijana.<br>● Analüüsib enda ja meeskonna toimimist, teeb vajadusel ettepanekuid ja võtab vastutuse enda tegevuse eest. | |